

Как възстановяват горите в ДГС – Панагюрище

В бр. 4 на сп. „Гора“ публикувахме статията „Защо е важно да се грижим за създадените от нас култури“ с автор инж. Мария Чамбова – главен експерт в отдел „Стопанисване на горите“ в Изпълнителната агенция по горите. Материалът получи широк отзвук сред колегията, а днес ще ви запознаем с опита във възстановяване на горите на Държавното горско стопанство – Панагюрище, териториално деление на ЮЦДП – Смолян.

ДА НАДЗЪРНЕМ МАЛКО В ИСТОРИЯТА

ДГС – Панагюрище, е едно от най-старите горски единици в България – през 2024 г. ще стане на 110 години. Неговата история е не само дългогодишна, но е белязана с много постижения, като едно от тях е залесяването и овладяването на водосборите на поройните реки от ерозия. Неслучайно тук се открива втората след тази в Поибрене Секция по укрепяване на пороищата и залесяване, която работи самостоятелно до 1948 година. Създадените от първите секции горски култури – предимно от черен бор, около селата Оборище, Бъта, Баня, Елшица и други и днес са в добро състояние.

Най-обезлесените и ерозирани, с активно действащи порои, са терените именно в Панагюрско. Показателно е, че името на най-голямата река, чийто водосбор обхваща почти цялата територия на Стопанството, е Луда Яна, образувана от трите други „луди реки“ – Банска, Панагюрска и Стрелчанска. Овладяването на поройните прииждания на тези реки, които нанасят огромни щети на населението, в големи мащаби се осъществява след 50-те години на ХХ в. – със залесяване и изграждане на техникo-укрепителни съоръжения, с героичния труд на лесовъдите, техник-лесовъдите, горските надзиратели, залесители. Имената им се знаят и тачат.

За целите на залесяването е открит горски разсадник и възстано-

вяването на горите на територията на Стопанството е планомерно и целенасочено. Историческите данни сочат, че в десетилетията на овладяването на обезлесяването Панагюрското стопанство е на първо място в създаването на нови гори в Пазарджишкия (тогава) окръг – от залесените 1 млн. дка нови гори 13 % се падат на ГС – Панагюрище. Укротеният Марешки дол, реките Луда Яна и Банска са ярък пример в това отношение.

ВЪЗПРОИЗВОДСТВО НА ГОРИТЕ

ДГС – Панагюрище, разположено в Същинска Средна гора и част от Ихтиманска Средна гора, понастоящем е с обща площ на горския фонд 41 193 ха, от който държавните горски територии са 33 671 хектара. То е едно от най-големите в страната и осъществява стопанисването на горския фонд на територията на общините Панагюрище и Стрелча. Общата залесена площ представлява 38 582 ха, като 31 327 ха са държавните горски територии.

За нашия репортаж посетихме няколко обекта в Стопанството, които красноречиво ни „отговориха“ на въпроса дали съвременният лесовъд може да бъде идеен носител, новатор, експериментатор и в крайна сметка – създател. Нарекохме ги просто обекти. Те илюстрират много добре приноса на лесовъда във възстановяване на горите.

Обект 1. По темата на нашето посещение директорът на Стопанството инж. Петър Тодоров, потомствен лесовъд, има какво да разкаже, като разговорът започна с това, че вече е променен самият характер на новите залесявания. От една страна, вече не оставаха места за създаване на нови гори и през последните 10 г. в Стопанството имат проблем с набирането на площи за залесяване, освен засегнатите от пожари, и се налага много култури да се създават на неблагоприятни бедни месторастения. От друга – залесяването по традиционен начин в тях вече се оказва неефективно.

Инж. Петър Тодоров – директор на ДГС – Панагюрище

Години наред на територията на Стопанството бичът е била сушата, като валежи е имало само по 2 месеца в годината. Именно този съществен за създаването на насажденията проблем и поредицата от сухи години насочват лесовъдите към идеята за иновативен метод за подобряване на почвените условия в мястото на бъдещото залесяване с внасяне на хумусен материал и изграждане на подземно капково напояване. Технологиията, която е разработена в Израел, е проучена от лесовъдите на ДГС – Панагюрище, и те решават да я приложат на определена територия. Досега подземното капково напояване в горска територия у нас не е практикувано и може да се каже, че ДГС – Панагюрище, е пионер в това дело. Още повече че опитът е и пример за партньорство, което малко развиваме в горите.

Проектът се „задвижва“ от лятото на миналата година след сключено споразумение за финансова подкрепа на ДГС – Панагюрище, от „Асарел Медет“ АД, чийто девиз е „От природата – за хората, от хората – за природата“. От това партньорство са удовлетворени и двете страни – „Асарел Медет“ има много екологични проекти и този в ДГС им е поредният, а ДГС – Панагюрище, си „спестява“ стандартната, но много продължителна процедура

1
Изкопаване на канавки със сечение 50 на 50 см

2
Полагане на тръбен маркуч за капково напояване върху предварително насипан хумусен материал

3
Засипване на маркуча за капково напояване с хумус

4
Разпределителна водна шахта

5
Жизнени са залесените фиданки черен бор

по фонд „Инвестиции в горите“. Проектът е разработен от специалистите на ДГС – Панагюрище, и осъществен от наетата от „Асарел Медет“ АД фирма.

Избраният обект е от 3 дка в м. Бурова кория в ГСУ – Стрелча, с надморска височина 450 м, където бяха изкопани общо 800 линейни м тераси, като на много места изкопът удари и на скала. Това не е чудно, след като в Технологичния план за залесяване на този обект е отбелязано: „Почвеният тип – канелена горска обикновена почва, песъчливо-глинест механичен състав, силно каменлива, плитка, суха“. Теренът е с наклон 12°, което позволява да се използва механизирани техника за почвоподготовка. През есента на 2022 г. в основната скала с помощта на багер са направени канавки със сечение 50 на 50 см (сн. 1), които са насипани с хумусен материал за подобряване на почвените условия, върху който са поставени тръбни маркучи за подземно капково напояване (сн. 2). Маркучите са свързани в система с разпределителна водна шахта и засипани с втори пласт хумус (сн. 3 и сн. 4). Хумусният материал, събран от органич-

ните наноси на микроязовир до с. Смилец, е осигурен от Община Стрелча. Тази пролет с цел възстановяване на изредени култури теренът е залесен с фиданки черен бор в дупки, отворени с моторен свредел, при схема 1 м между фиданките в терасите и 3.5 м разстояние между терасите (сн. 5). Културата е оградена и то „хитро“ – с тел, боядисана в яркочълто, за да възпира мераклиите да я крадат.

Тази дъждовна пролет, а и началото на лятото не позволиха да се провери ефикасността на подземното съоръжение, защото все пак то е предназначено да се използва при трайно засушаване. Но нали за това са новите идеи – в следващите години ще може да бъде направена оценка и финансов анализ на ползите, както и почвен разрез и ще се види за какви терени може да се използва този метод. Така в крайна сметка ще се видят трудностите, с които горските стопани могат да се сблъскат, прилагайки метода, и да потърсят пътя за преодоляването им. За това са новаторите, които намираме в Панагюрското

държавно горско стопанство.

Новосъздадената култура е под грижите на инж. Рашко Генчев – началник-участък на ГСУ – Стрелча, който обясни, че в междуредията е предвидено окосяване, но и така се вижда как са надигнали главичките си малките борчета – почти всичките 858 фиданки са се прихванали, жизнени са. По думите на инж. Генчев доброто им развитие се дължи на внесенния хумус.

Обект 2. В землището на с. Смилец на ГСУ – Стрелча, се намира прекрасна борова култура от 50 декара (сн. 6). Преди 9 години това е една голина, а днес снимката красноречиво показва резултата от цялостната грижа за създадената тук култура – от почвоподготовката през залесяването и отглеждането до склопяването. И така кратко от-

6
Борова култура в ГСУ – Стрелча

Инж. Рашко Генчев – началник на Горскостопански участък – Стрелча

говоряме на въпроса защо е важно да се грижим за създадените от лесовъда горски култури.

Обект 3. Как да ви разкажем за апокалиптичната картина край с. Елшица? През лятото на м.г. тук се вихри най-голямата огнена стихия, опожарила 10 327 дка, от които общата залесена горска площ е 4501 дка, а държавната – 3142 декара. Количествата засегната дървесина, отдадени по процедури за добив, са 32 531 куб. метра. Дори снимките, които правим през юни на тази година, все още могат да ви се виждат черно-бели. Но тук усилената работа по изчистване на обгорялата дървесина не спира и за миг. По технологичния план е предвидено вършината да бъде изнесена и това сега се прави механично.

За да внесем цвят в черно-бялата картина, питаме лесовъда кой е пътят, за да се възстанови гората? И отговорът на инж. Петър Тодоров е: „Така, както го прави природата.“ Заради огромния мащаб на опожарените площи човешкият ресурс и средствата няма да бъдат достатъчни залесяването да се извърши по стандартната процедура. Затова правят следния експеримент – обръщат се към ГСС – Пловдив, откъдето на Стопанството са предоставени семена черен бор, които са засети тази пролет. Преди това по площта преминава багер, който отчимява повърхността, и семената, в случая 2 кг, веднага са засети. И вече ги виждаме като поникнали борчета! Да, инж. Тодоров се шегува, че „засега имаме успех откъм теория“, но в нашите очи тези борчета са една малка зелена победа над черния саван на смъртта. Виждаме, че неустрашимата акация сама се възобновява. За други опожарени територии, които ще се залесяват, е предвидено засяване на семена благуни в копки, а навсякъде, където е възможно, ще се подпомага и естественото възобновяване на гората.

Разбира се, макар да е експеримент, за всичко, което се върши на терена, се води изрядна документация, а на събрание с жителите на с. Елшица инж. Тодоров е обяснил всяко действие на Държавното горско стопан-

Ето каква картина остави след себе си огнената стихия край с. Елшица през лятото на 2022 г. и покаралите засети семена черен бор

ство, което се извършва в горските територии в землището на селото.

Обект 4. Местността Манзул, над Панагюрските колонии, е в територията на ГСУ – Бунай, началник на който е инж. Ганчо Гулеков. Тази местност е с красива природа, много посещавана от туристи, берачи

Инж. Ганчо Гулеков – началник на ГСУ – Бунай

на плодове и гъби и от... добитъка. Уникалността на това място идва от 140-годишните букови гори, опазени от поколенията работещи в Панагюрското горско стопанство. Сегашните стопани на гората виждат, че някои части от нея са изредени, но след обилното семеносене настъпва естествено възобновяване. То се нуждае не само от подпомагане, но и от опазване. Трябва да бъде защитено от пасящия добитък, защото той прехапва покаралия самосев и го превръща в хресталак, който горските на шега наричат „бонзай“. Подпомагане на естественото възобновяване е извършено в 3 площадки с обща площ 9.5 декара. Миналата година в тях е направено разрохкване на почвата и отчимяване, които спомагат на падналия жълъд да прорастват. Площадките също са оградени с тел, боядисана в ярък цвят. Развитието на подраства е идеално.

Видяното от дейността на ДГС – Панагюрище, е практически опит в създаването или възстановяването на гори. Той може да послужи на практиката и в други стопанства. В крайна сметка лесовъдите могат да правят избор, но с ясното съзнание, че днес създават устойчивите гори на бъдещето.

Подпомагане на естественото възобновяване в м. Манзул, ГСУ – Бунай

Светлана БЪНЗАРОВА
Снимки: Станислава КРУМОВА
и ДГС – ПАНАГЮРИЩЕ